

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בהדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ ז"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

גליון 49

פר' כי תשא תשפ"ג

השביעי" בכל מקום שהוא מקום שביטה אם כן גם אתה חייב לעשות ככה כי השביטה שקנה מקום הוא ככה יהיה שפע קדושת שבת לדורות. וזהו "על כן ברח ה' את יום השבת ויקדשהו" אם כן כל אחד מקודש במקומו.

זהו גם כן "את שבתותי תשמורו" היינו שבתות הרבה כאמור, הגם שאין כל המקומות שוים, זה אות "כי אני ה' מקדישכם" בכל מקום שאתם שובתים, אף שבשמים ממעל יהיה השבת כמו במקום אחד באיזה אופן שהוא, ומזה תדעו שהקדושה תלויה בכך בכל מקום שאתם שובתים בזמן שצויתם לכם תשמורו.

*

אך את שבתותי תשמורו. בדקדוק 'אך' את שבתותי תשמורו, דצריך להבין אחר שהיה המצוה קודם מתן תורה "יום ולילה לא ישבותו" (בראשית ח כב) אם כן נימא דנהי דהותרה השביטה בשבת מכל מקום בחול מי הותרה אחר שכבר היה מצוה קודם מתן תורה.

אמנם יובן על פי מה שאמר האר"י ז"ל שבכל השבוע יש בחינת שבת, כי בתר שבתא נשאר ביום ראשון מבחינת נשמה וביום שני מבחינת רוח וביום שלישי מבחינת נפש של קדושת יום השבת אם כן כל השבוע יש בה בחינת שבת והוא אם האדם מתקן מעשיו בכל השבוע יש לו בחינת שבת שארית הקדושה, וביום רביעי ממשיך קדושת נפש משבת שתבוא יום חמישי בחינת רוח יום שלישי בחינת נשמה כנודע.

אם כן יש לומר שזה רמז הכתוב "אך את שבתותי תשמורו" הם שבתות טובא שיהיה בכל יום בחינת שבת, "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם", ואולם ההפרש בזה כי על עיקר השבת אמר "ושמרתם את השבת" הידוע העיקרי שגדול קדושתו, "כי קודש היא לכם" שהוא קודש גמור עד ש"מחלליה מות יומת", ואולם בשארית קדושת שבת הגם שיש בה בחינת קדושת משארית שבת מכל מקום אחר שגם הוא יתברך פעל ועשה בששת ימי המעשה גם אתם מותרין במלאכה בקדושה ההיא הקטנה הנשארת לכם מן השבת, ואולם אינכם חייבין במלאכה דווקא בשביטה רק ששת ימים יעשה מלאכה" לא שאגזור עליכם חוב, ודווקא "כל העושה מלאכה ביום השבת" הוא שחייב. ולזה חזר ואמר (לא טז יז) "ושמרו בני ישראל את השבת" הידוע, ואף שבכל יום נשארה התנוצצות קדושת שבת, "אות היא לעולם" מכל מקום אין קדושה זו מחייבת שביטה, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" כו' כמו בששת ימי בראשית.

ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם. מה שמצינו שנמנו אחר מעשה העגל ולא פירסם את מגינם, וזהו לפי שהמנין הוא בסיבת החטא אשר שלט בהם מגיפה ונתן רשות למשחית, ולזה בא המנין להפריש ולהבדיל בין המתים ובין החיים. שכל זמן שאין הבדל הרי מידת הדין מתוחה על כולם, והמנין הוא 'דבר שבמנין' עומד לעצמו ובוזו נבדלין החיים מן המתים ואין כח למשחית לשלוט. ולזה בא כופר נפש כי אחר שמידת הדין מתוחה על כולם בא כופר נפש תחת נפש. ובהו מבואר מה שאמר "ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם" כי בהיות שהמשחית מתקנא במה שמוציאין הנמנין מכלל שליטתו לזה צריך כופר נפש.

*

מחצית השקל תרומה לה'. לפי ש'שקל' בגימטריא 'נפש' (בעה"ט), ובא "לכפר על נפשותיכם" כמבואר בקרא, וידוע כי "זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם", והאשה היא פלג גופא (זוה"ק ח"ג רצ"ו). והנשים לא חטאו בעגל (טור או"ח סי' תי"ז), ואם כן חלק נפש של אשה לא נפגם, לכן בא "מחצית השקל" שחלק נפש דנוקבא לא נפגם.

*

את שבתותי תשמורו. אפשר לומר כי אמר "שבתותי" כי נודע החקירה שלפי האקלימים, באקלים אחד עדיין יום ובשאר מקומות כבר הוא לילה נמצא אלו שובתים ואלו עושים מלאכה, ובאמת כל אחד מזהר לפי מקומו, ולזה אמר "את שבתותי תשמורו" שכולל שבתות שונות לפי מה שהוא אצל בני אדם. ואמר הטעם "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם", אם כן יהיה כבר כפי ההיכר שהוא אצלכם ככה אתם מחוייבים לשבות בו.

ואפשר לומר לגוף החקירה כי אמר לעיל "זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד וכו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי", בא ליתן טעם אף שאין השביתות שוות לפי האקלימים השונים, יש לומר דגם בשעת הבריאה כך היה כי במקום שמקדים ליחשך, נשבתה המלאכה גם בשעת הבריאה קודם כל מקום כפי המקום ההוא וכפי הקו וקוטר האקלים ההוא, ואם כן כל מקום קנה שביטה במקומו. וזהו "זכור את יום השבת לקדשו" בכניסתו, ומכל מקום תעשה "ששת ימים" מלאכה, ואל תתמה שאתה עושה מלאכה והאחר שובת, כי כן היה גם כן בשעת הבריאה בבראותו יתברך "את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום

*

עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארבה את זרעכם" דייקא ד'זרעכם' משמע מה שבא מזרעם והיינו מצד הגוף הבא מאביו ואמו ויש להם חלק בו, וזה לא יתקיים במשה רבינו כי לא היה לו קורבה מצד הגוף שכבר נתלבש בסנה בגוף אחר וכדברי הרב הנזכר, ולכן אמר שפיר שמה שאמר לו הש"י 'ואעשה אותך לגוי גדול' בזה לא נתקיים השבועה כי אינני מתייחס לזרעם מאחר שכבר נפשט ממני הגוף הראשון ואתי שפיר.

*

אשר שברת. איתא בשבת פ"ז. "אשר שברת" יישר כחך ששיברת, ותמה הרשב"א וקי נדרוש בכל דוכתי 'אשר' היינו יאשר כוונתו, ובכמה דוכתי כתיב אשר שאינו מתפרש בלשון יאשר. ונראה הפירוש דמשמע ליה דסגי לכתוב וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים, ולא היה לו להזכיר "אשר שברת" שהוא גנותן של ישראל כמו שאמרו שם עלובה כלה שזינתה תוך חופתה, ולהכי דריש ליה בלשון 'יישר' שהוא אושר כמו שדרשו מוטב תדון כפנויה ולא כאשת איש.

*

ונקה לא ינקה. אמרו בנמרא (יומא פ"ו.) אי אפשר לומר 'ונקה' שכבר נאמר 'לא ינקה', אי אפשר לומר 'לא ינקה' שכבר נאמר 'ונקה' אלא מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. ופירש רש"י דכתיב ונקה לא ינקה בהדדי. ודייק הרי"ף בעין יעקב אפילו לא כתיב בהדדי מכל מקום קשה קראי אהדדי, ועוד דייק הרי"ף לשון שכבר נאמר 'לא ינקה'. ויראה דבלאו הכי צריך להבין איך נקט לקרוא בשתי תיבות דברים סותרים זה לזה לשינויא דש"ס דמנקה לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים.

לכן נראה דחד בחבריה מתרצא דאי לא הוה כתיבי בהדדי היה אפשר לתרץ על דרך שאמרו חז"ל (ראש השנה י"ז:) דפריך כתיב "ישא ה' פניו אליך" וכתיב "אשר לא ישא פנים" ומחלק כאן בעבירות שבין אדם לחבירו כאן בעבירות שבין אדם למקום. אבל השתא דכתיבי בהדדי ובדיבור אחד "ונקה לא ינקה" לא שייך דקרא נקט דברים סותרים בשתי תיבות. והא דמשני הש"ס הא כיצד מנקה לשבים ואינו מנקה לאין שבים, פירושו הכי דבלאו הכי צריך להבין שכל י"ג המידות הם מידות טובות ואיך עירב בהם "לא ינקה".

לכן נראה על פי דברי בעל העקידה (שער פג) שפירוש פסוק (תהלים קל ד) "כי עמך הסליחה למען תורא", שאילולי שהוא יתברך סולח ומוחל אחר שכבר נבאש האדם בחטא היה מייאש עצמו והיה עושה כל אשר ישיאו יצרו הרע, אבל אחר שהוא יתברך טוב וסולח אם כן יוכל לתקן את אשר עוות בתשובה, אם כן עדיין פחד אלקים נגד עיניו כי אם לא ישוב ענוש יענש. והנה עכשיו שהוא יתברך עשה לו תיקון בתשובה אם כן הנם כי יצר לבו השיאו לחטוא הלא שערי תשובה פתוחים אם כן הרע נידון בשתי רשעיות אם לא ישוב, א' עבור חטאו, ב' עבור המנעו מן התשובה. ואם כן יפה הוא נדרש "ונקה" רוצה לומר לפי שמנקה הוא לשבים זהו הסיבה ש"לא ינקה" שאינו מנקה לאין שבים כי אילו לא היה מנקה לשבים היה לאדם התנצלות שהיה מוכרח ברוע יצר לבו אבל עכשיו שמנקה לשבים בשביל זה ראוי שלא לנקות לאינם שבים ונדרשים סמיכי אהדדי שפיר.

פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם כו'. ופירש רש"י שהנשים חסים על תכשיטיהם. דרש"י פירש שחשב שמה יתעכב הדבר ובתוך כך יבוא משה והוא דחוק כיון שאין היום מן המנין היה להם שהות עד למחר.

לכן יתכן לפרש לפי מה שאיתא בזוהר סדר זה (דף קצ"ב.) דמאן דהוי בעי למעבד חרשא לא הוי בעי למיחש על ממוניה [הרוצה לעשות כשפים אין לו לחוס על ממונו כי אם יחוס על ממונו וילך לבקש דבר שאין יקר כל כך בין ובין כך יעבור הזמן המוכשר לעשוה הכישוף], נמצא שאילו היו פורקין מן הנשים לא היתה הפעולה הרעה יוצאה לפועל, אחר שהם חסים על תכשיטיהם כי אין המלאכה מסוגלת להצליח אם לא ינתן בעין יפה. ולזה התעיבו והשחיתו, "ויתפרקו" כל העם בזריזות מעל עצמם "ויביאו אל אהרן".

ואולי זה היה טעות אהרן כי חשב שהנזמים הם מן הנשים וגלוי כזאת לאהרן שהנשים שבאותו הדור צדקניות היו ולא נתנו כי אם בעל כרחם ולא יצא הפועל הרע הזה.

ובזה יובן תשובת אהרן למשה ו"אומר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשליכהו באש ויצא העגל הזה". ואינו מובן תשובת אהרן והתנצלות שלו, וגם מה לשון "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם", אמנם בזוהר שם מפרש "ויתפרקו" לשון "מפרק הרים ומשבר סלעים" דחבילו ותברו אודנייהו, ובזו מובן מה שאמר אהרן בחכמת לשונו והתנצלותו "ואומר להם למי זהב" מי שדרך לו להתקטט בזהב "התפרקו" שהגם שיהיו חסים, אתם פרקו מהם בעל כרחם, ואם היה כן לא היתה הפעולה יוצאת. ואהרן לא הרגיש שהעם עצמן נתנו בזריזות לפעולה הרעה הלזה ובעין יפה, וזה סיבה ש"וירא העגל הזה". וזהו "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן" כי אהרן גילה קלונם במה שעשו בזריזות מאחר שידעו שדרך כשפים היה שלא לחוס על ממונם ומהם יצא העגל הזה.

*

זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך וכו' וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם. באמת קשה על טענת משה שאמר זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך, הרי טענה זו בטילה שהרי חפץ הש"י לקיים ההבטחה להם במשה שהוא מזרעם כמו שאמר לו "ואעשה אותך לגוי גדול".

ואפשר לומר שמשה לא נתרצה במה שאמר לו הש"י "ואעשה אותך לגוי גדול" וטען שבזה לא תתקיים שבועת ה' לאבות, והוא על פי ששמעתי בשם גדול אחד על מה שאמרו חז"ל (זבחים ק"ב.) מי ראה נגע מרים, משה זר היה, אהרן קרוב היה, ומקשין אמאי לא אמר על משה גם כן שקרוב היה, ושמעתי בשם גדול אחד דבזוהר (תיקו"ז יב) מבואר שאמר לו "של נעליך מעל רגליך" שיתפשט מההוא גופא ויתלבש בגופא אחרא, והנה עיקר הקורבה בא לאדם מצד הגוף כמו שאמרו שלשה שותפין באדם אביו מזריע לובן שממנו כו' והקב"ה נותן הנשמה, ואם כן במשה שנתלבש בגוף אחר בטלה הקורבה ממנו, ולכן אמר זר היה. ועם זה אפשר שזוהר מה שאמר משה "זכור לאברהם ליצחק ולישראל